

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З КУРСУ
«ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ»**

(для здобувачів вищої освіти спеціальності 061 «Журналістика»)

Електронне видання

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри
української філології та журналістики
Протокол № 7 від 26.03.2021

Сєвєродонецьк 2021

Методичні рекомендації до самостійної роботи з курсу «Історія української журналістики» (для здобувачів вищої освіти спеціальності 061 «Журналістика») (Електронне видання) / Уклад. О. Л. Кравченко. – Сєвєродонецьк: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2021. – 19 с.

Методичні вказівки містять загальні поради здобувачам вищої освіти для виконання завдань, винесених для самостійної роботи з тем курсу, методичні коментарі щодо підготовки презентацій і доповідей. Подані види самостійної роботи забезпечують підготовку до поточних аудиторних занять (укладання таблиці друкованих ЗМІ кожного з окреслених періодів), передбачають пошуково-аналітичну роботу, результатом якої може бути виступ на щорічній науковій студентській конференції (підготовка доповіді), та індивідуальні завдання (написання рецензії на публіцистичний твір, створення презентації).

Методичні вказівки призначені для здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра.

Укладач:

О. Л. Кравченко, доцент, к.ф.н.

Рецензент:

І. Я. Глуховцева, доцент, к.ф.н.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Види самостійної роботи	3
дисципліни.....	5
Методичний коментар щодо підготовки презентацій.....	7
Орієнтовна тематика презентацій.....	8
Методичний коментар щодо підготовки доповіді.....	11
Орієнтовна тематика доповідей.....	12
Перелік публіцистичних творів для самостійного читання.....	14
Список рекомендованої літератури.....	16

ВСТУП

Однією з форм організації навчального процесу є самостійна робота здобувача вищої освіти, що передбачає виконання ним запланованих завдань та набуття умінь у межах дисципліни, яка вивчається, під методичним керівництвом викладача, проте без його безпосереднього втручання в цей процес. В освітньо-професійній програмі підготовки фахівців спеціальності 061 «Журналістика» та в освітньо-кваліфікаційній характеристиці самостійна робота позиціонується як основний засіб оволодіння навчальним матеріалом під час позааудиторної навчальної роботи. Активне, цілеспрямоване й самостійне набуття здобувачами знань ефективно за умов запровадження відповідної системи організації всіх видів навчальних занять. Пізнавальна активність майбутніх журналістів дозволяє виробити в них самостійність, перетворює їх на активних і свідомих своєї мети учасників навчального процесу, а також допомагає систематизувати, закріплювати, розширювати й поглиблювати знання, вільно орієнтуватися в неосяжному інформаційному потоці.

Пропоновані рекомендації містять загальні поради здобувачам вищої освіти з опрацювання завдань, котрі призначені для самостійного опрацювання з тем дисципліни «Історія української журналістики». Подаються форми самостійної роботи, допоміжна література й методичні рекомендації з підготовки індивідуальних завдань.

ВИДИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ

До самостійної роботи висуваються такі вимоги:

- 1) наявність у здобувачів вищої освіти мотивації самостійно збагачувати свої знання;
- 2) систематичність і безперервність;
- 3) послідовність у роботі;
- 4) правильне планування самостійної роботи, раціональне використання часу;
- 5) використання відповідних методів, способів і прийомів роботи;
- 6) керівництво з боку викладачів.

Самостійна робота з дисципліни «Історія української журналістики» обов'язково передбачає опрацювання наукових праць провідних журналістикознавців, а також літературно-критичних, історичних, етнографічних, філологічних та ін. розвідок доби, що вивчається, оскільки вони формували контент періодичних видань.

Опрацьовуючи рекомендовані джерела, зверніть увагу на методику аналізу газет і журналів у контексті певної історичної епохи, простежте, яке значення мав зміст конкретних видань на формування світогляду українців, визначте зв'язок між періодичною пресою і політичними процесами, котрі відбувалися в суспільстві. Зауважте журналістикознавчі поняття, наукову лексику.

Зважаючи на незначну кількість годин, відведених на вивчення дисципліни, виокремлюємо лише наступні види робіт:

- ❖ укладання таблиць друкованих ЗМІ кожного з окреслених періодів за структурою;
- ❖ написання рецензії на публіцистичний твір;
- ❖ підготовка доповіді;
- ❖ створення презентації.

Перелічені види передбачають самостійну роботу, що забезпечує підготовку до поточних аудиторних занять (укладання таблиці друкованих ЗМІ кожного з окреслених періодів), пошуково-аналітичну роботу, результатом якої може бути виступ на щорічній науковій студентській конференції (підготовка доповіді), виконання індивідуальних завдань (написання рецензії на публіцистичний твір, створення презентації).

Завдання самостійної роботи, з одного боку, спрямовані на поглиблене вивчення тем, що виносяться на лекційне й практичне опрацювання, а з іншого – покликані охопити питання, не передбачені лекціями і практичними заняттями.

Таблиці друкованих ЗМІ кожного з окреслених періодів містять перелік відомостей, розташованих у визначеному порядку по графах елементів, що дозволяє систематизувати відомості про конкретні періодичні видання, допомагає виявити й запам'ятати зв'язки між ними. Завдання спрямоване на укладання порівняльних таблиць, під час роботи над якими виокремлюються суттєві схожі чи відмінні ознаки друкованих газет і журналів. Порівняння самих таблиць виявляє подібності й відмінності у структурі часописів і часі їх існування, у жанровій системі, тематиці й проблематиці пресових органів на різних етапах розвитку української журналістики, допомагає зрозуміти її генезу. Оцінювання таблиць відбувається в межах оцінювання роботи під час відповідного практичного заняття.

Зразок таблиці.

Назва видання / роки існування	Редактори	Рубрики	Жанри матеріалів	Тематика, проблематика дописів	Автори

Написання рецензії на публіцистичний твір полягає в аналізі й оцінці тексту газетно-журнальної публіцистики. Рецензія має таку структуру: вступ (основна думка аналізованої статті, її мета, актуальність та оригінальність,

короткі відомості про автора й твір), основна частина (зміст статті, особливості композиції, сильні аспекти, можливі недоліки, оцінка логічності, послідовності викладу матеріалу, аргументованості висновків тощо), висновки (суспільне значення допису, його вплив на становлення громадської думки, місце в публіцистичному доробку автора й комунікаційному процесі історичної доби). Обсяг рецензії – 2-3 сторінки формату А-4.

Максимальна оцінка – 10 балів.

МЕТОДИЧНИЙ КОМЕНТАР ЩОДО ПІДГОТОВКИ ПРЕЗЕНТАЦІЙ

Індивідуальна робота включає дві презентації обсягом до 20 слайдів.

На титульному слайді вказуються дані автора (ПІБ, шифр групи, спеціальність), назва матеріалу. На останньому слайді зазначаються використані джерела.

Вимоги до презентації:

- лаконічність, конкретність, інформативність текстів на слайдах;
- домінування зображального матеріалу над текстовим;
- відповідність ілюстративного матеріалу тексту, при чому зображальний ряд не повинен дублювати текст;
- короткі узагальнюючі заголовки, марковані чи нумеровані списки;
- використання графічних форм подачі інформації (таблиць, діаграм, схеми, графіків тощо);
- стримане декоративне оформлення;
- уніфікований характер слайдів;
- розміщення підписів до ілюстрації під нею;
- відсутність автоматичного перегляду;
- відсутність орфографічних, пунктуаційних, граматичних і стилістичних помилок.

Повнота, науковість, аналітичність, умотивованість висновків презентації оцінюються від 1 до 10 балів. Максимальна оцінка за дві презентації – 20 балів. Розміщення відео та музичного супроводу заохочується підвищенням балів.

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА ПРЕЗЕНТАЦІЙ

1. Явища пражурналістики в Україні.
2. Федір Пільгер як видавець першого в підросійській Україні галузевого журналу «Украинский домовод».
3. «Харьковские известия»: структура газети, авторські матеріали.
4. «Украинский журнал»: релігійно-містичні матеріали, дописи з природничих наук, праці з естетики та літературної критики, художня література.
5. Постать І. Срезневського в українському романтичному русі, його роль як ідейного натхненника, видавця та учасника низки альманахів. Робота І. Срезневського «Уривки із записок про старця Григорія Сковороду» та дискусія навколо неї за участю Г. Квітки.
6. Історія створення і видання, основні учасники, значення в історії української журналістики видання «Украинский альманах».
7. «Утренняя звезда» І. Петрова: загальна характеристика, постать видавця, коло учасників, склад і специфіка творів.
8. Діяльність гуртка західноукраїнських романтиків «Руська трійця»: основні учасники, робота над збірниками «Син Русі» та «Зоря» як початок журналістської діяльності, матеріали «Русалки Дністрової».
9. Альманах Є. Гребінки «Ластівка»: історія упорядкування й ви-дання, постать видавця, роль Г. Квітки в підготовці альманаху, коло учасників, склад матеріалів, значення альманаху в тогочасному культурному процесі.

10. Газета Леоніда Глібова «Черниговский листок»: історія створення й існування газети в умовах цензурного й фінансового тиску, автори, тематико-проблемне розмаїття нарисів Л. Глібова.

11. «Южный русский сборник» А. Метлинського: постать видавця в романтичному русі та основні напрямки його діяльності (літературна, фольклористична, видавнича), коло учасників.

12. Регіональна українська преса Росії («Нива» М. Боровського і Дм. Марковича, «Степ» Д. Марковича, «Складка» В. Александрова).

13. «Киевский телеграф»: історія заснування й видання, автори, протистояння проурядовим газетам, протистояння колективу і власника як спосіб захистити свободу слова;

14. «Киевская старина»: періодизація, редактори й автори, тематика публікацій, значення в духовному відродженні українського суспільства.

15. Газета «Зоря Галицька» як орган Головної Руської Ради: історія створення, періодизація, редактори, комунікаційна, інформаційна та організаційна функції, проблемно-змістова характеристика, причини занепаду, значення в історії української преси.

16. Початковий період народовської журналістики: перший журнал народовців «Вечерниці», літературно-політичний вісник «Мета», тижневик «Русалка», причини їхнього занепаду, значення.

17. Журнал «Правда»: заснування, програма, періоди діяльності, художня література, публіцистика й літературна критика на сторінках видання, причини занепаду, значення.

18. Вплив газети «Діло» на формування політичної свідомості українців Галичини.

19. Журнал «Народ» і газета «Хлібороб» як друковані органи радикальної партії.

20. Журнал «Зоря»: концепція видання, періоди існування, характеристика рубрик, жанрово-тематичного діапазону, провідні автори та їх твори, закриття «Зорі», її трансформація в «ЛНВ».

21. Становлення пресової журналістики на Сході України.
22. Українська журналістика в екстремальних умовах I Світової війни.
23. Українська преса періоду Центральної Ради.
24. Україномовна преса в Петрограді й Москві, на Кубані й Зеленому Клині.
25. Зміна структури преси в період Гетьманату.
26. Періодичні видання після формування уряду Директорії. Закон «Про державну мову УНР».
27. Запровадження режиму заборон і контролю за друкованим словом: декрети про пресу, створення Головліту.
28. «Записки Історично-філологічного відділу Української Академії Наук» (1919 – 1931) як джерело з історії розвитку української історичної науки.
29. Преса на окупованій території України.
30. «Україна. Науковий журнал українознавства» (1924-1930) за редакцією М. Грушевського: програма, структура, зміст, проблематика публікацій.
31. «Український вісник» В. Чорновола.
32. Спортивна преса УРСР: загальна характеристика, провідні видання, автори, характеристика контенту.
33. Загальна характеристика літературно-мистецької преси УРСР: типологія видань, автори, аналіз структури, тематики, контенту видань.
34. Жіноча журналістика в УРСР: типологія видань, провідні типологія видань, автори, аналіз структури, тематики, контенту видань.
35. Журнал організації Український національний фронт «Воля і батьківщина».

МЕТОДИЧНИЙ КОМЕНТАР ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДОПОВІДІ

Виконання цього завдання вимагає знання особливостей розвитку, жанрової специфіки, основних тем і проблем української публіцистики, уміння критично аналізувати публіцистичні тексти, визначаючи авторське «Я» публіциста, його комунікативний вплив, розуміння значення конкретного публіциста в українському журналістському дискурсі.

Підготовка доповіді складається з двох етапів – робота над змістом доповіді й підготовка до виступу. На першому етапі прочитайте публіцистичні твори, необхідні для аналізу (відповідно до орієнтовної тематики доповідей), зосередьтесь на комплексному осмисленні ідейно-тематичної, світоглядної системи публіциста з урахуванням інтерпретацій його творчості журналістикознавцями. Опрацьовуючи журналістикознавчі джерела, зверніть увагу на оцінку публіцистичної діяльності певної особистості в контексті історичної епохи, простежте, яке значення мала публіцистична творчість певного дописувача взагалі та яку роль відіграв його публіцистичний твір зокрема, визначте зв'язок між текстом і політичними процесами, котрі відбувалися в суспільстві, яким чином він вплинув на формування громадської думки. Власні розмірковування обов'язково ілюструйте уривками з публіцистичних текстів.

На другому етапі за окремими пунктами плану слід підготувати картки, на які потрібно записати тези виступу, конкретні факти, цитатний матеріал. Виступ передбачає не зачитування готового тексту, а вільну доповідь за продуманим планом.

Максимальна кількість балів за доповідь – 10 балів.

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА ДОПОВІДЕЙ

1. Освітньо-виховні та морально-етичні проблеми в публіцистиці Г. Квітки-Основ'яненка.
2. Питання національної самосвідомості в публіцистичних статтях П. Куліша.
3. Проблеми культурного розвитку росіян та українців у трактуванні М. Костомарова.
4. Проблема перетворення українців на перевертнів у публіцистиці І. Нечуя-Левицького.
5. Ідея державності в публіцистиці М. Грушевського.
6. Аналіз причини поразки українців у їхніх національно-визвольних змаганнях у публіцистиці В. Винниченка.
7. Європейський вектор розвитку України в публіцистиці М. Драгоманова.
8. Синтез національного та інтернаціонального в публіцистичному доробку М. Драгоманова.
9. Публіцистика С. Єфремова як джерело вивчення державотворення в Україні на початку ХХ ст.
10. Ідея державності в брошурі М. Міхновського «Самостійна Україна».
11. Ідея державності як концептуальна засада публіцистики Д. Донцова.
12. Ідеологія «вольового» націоналізму в публіцистиці Д. Донцова.
13. Ідея соборності в публіцистиці І. Франка.
14. Національна спрямованість публіцистичного мислення І. Франка.
15. Розуміння С. Петлюрою еволюції української національної ідеї (на матеріалі його публіцистики).
16. Проблеми державотворення в публіцистиці С. Петлюри.

17. Проблема орієнтації на «психологічну Європу» в публіцистичному доробку М. Хвильового.
18. Гостра критика ментальності «хохла-малороса» в публіцистичному доробку Б. Антоненка-Давидовича.
19. Становище української нації в СРСР (на прикладі статті І. Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?»)
20. Висвітлення інакодумства українських дисидентів у публіцистиці В. Чорновола.
21. Дисидентська публіцистика Л. Лук'яненка.
22. Аксіологічна природа публіцистики Є. Сверстюка.
23. Невіддільність проблем мови й культури від екологічних проблем (на прикладі публіцистики О. Гончара).
24. Розмірковування над сучасним станом мови українців у публіцистичному доробку О. Забужко.
25. Проблема українсько-російських стосунків у «Ментальності орди» Є. Гуцала.

ПЕРЕЛІК ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТВОРІВ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ЧИТАННЯ

Антоненко-Давидович Б. За комізм ситуації, а не вислову. Воскресіння Шельменка. Страшний і по смерті.

Винниченка В. Открытое письмо к русским писателям. Птеродактили. В чем наша сила. Одвертий лист до М. Горького. Була, є і буде. Відродження нації. Заповіт борцям за визволення.

Гончар О. То звідки ж взялася «Звізда Полин»? Жити за законами правди.

Грушевський М. 250 літ. Гріхи наші. Український П'ємонт. Галичина і Україна.

Гуцала Є. Ментальність орди.

Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація?

Донцов Д. Що таке нація. Йосиф Вісаріонович Калігуля. Ленін.

Драгоманов М. Чудацькі думки про українську національну справу. Листи на Наддніпрянську Україну. Література російська, великоруська, українська і галицька. Малоруський інтернаціоналізм.

Єфремов С. Логіка націоналізму. Півроку. Крамарська рада. Лист без конверта.

Забужко О. Мова і влада. Філософія і культурна притомність нації.

Квітка-Основ'яненко Г. Письма к издателям. Письма к лужницкому старцу. Мемуары Евстратия Мякушкина.

Костомаров М. Обзор сочинений, писанных на малороссийском языке. Мысли южноруса. Мое украинофильство в «Кудеяре». Две русские народности.

Куліш П. Листи з хутору. Об отношении малороссийской словесности к общерусской (эпилог к «Черной раде»). Передне слово до громади (погляд на українську словесність). Характер и задача украинской критики.

Лук'яненко Л. Відпустка з Березівки. Що далі? Цивілізаційний вибір України.

Міхновський М. Самостійна Україна.

Нечуй-Левицький І. Російська народна школа на Україні. Педагогічна проява в російській народній школі. Українська декадентщина. Непотрібність великоруської літератури для України і для слов'янщини (Сьогочасне літературне прямування). Українство на літературних позовах з Московщиною.

Петлюра С. До населення всієї соборної України. Сучасна українська еміграція та її завдання. До практичних завдань українства. Критика чи деморалізація.

Сверсттюк Є. Собор у риштованні. Блудні сини України. Осквернення священного дару життя. Свобода слова і культура думки.

Хвильовий М. Про «сатану в бочці», або про графоманів, спекулянтів та інших просвітян. Камо грядеши. Думки проти течії. Європа чи «Просвіта»?

Франко І. Поза межами можливого. Свобода і автономія.

Чорновол В. Правосуддя чи рецидиви терору? Лихо з розуму (Портрети двадцяти «злочинців»). Хроніка таборових буднів.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антоненко-Давидович Б. Публіцистика // Антоненко-Давидович Б. Твори: в 2 т. Київ: Наукова думка, 1999. Т. 2. С. 394–418.
2. Винниченко В. Заповіт борцям за визволення. Київ: Криниця, 1991. 128 с.
3. Вірую в Бога і в Україну. Київ: МП «Пам'ятки України», 1991. 319 с.
4. Владимиров В. М. Історія української журналістики (1917 – 1997) Луганськ: СУДУ, 1998. 166 с.
5. Гончар О. Твори: в 7 т. Київ: Дніпро, 1988. Т. 6. 703 с.
6. Гончар О. Чим живемо: на шляхах до українського відродження. Київ: Український письменник, 1992. 400 с.
7. Гуцало Є. Ментальність орди // *Державність*. 1996. № 1. С. 30–33.
8. Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація? Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2005. 330 с.
9. Донцов Д. Дві літератури нашої доби. Репринтне відтворення видання 1958 р. Львів: Книгозбирання «Просвіта», 1991. 296 с.
10. Донцов Д. Дух нашої давнини. Дрогобич: Відродження, 1991. 341 с.
11. Драгоманов М. П. Літературно-публіцистичні праці: у 2 т. Т. 2. Київ: Наукова думка, 1970. 531 с.
12. Животко А. Історія української преси / упоряд., авт. іст.-біогр. нарисів та приміт. М. С. Тимошик. Київ: Наша культура і наука, 1999. 368 с.
13. Єфремов С. Початок нової доби: радівська публіцистика. Київ: ВЦ «Просвіта», 2011. 382 с.
14. Єфремов С. За рік 1912-й. Під обухом. Більшовики в Києві. Київ: Орій, 1993. 136 с.
15. Калантаєвська Г. П. Історія публіцистики: навч. посіб. Суми: Сумський державний університет, 2018. 238 с.

16. Квітка-Основ'яненко Г. Твори: у 8 т. Т. 8. Літературно-публіцистичні твори. Київ: Дніпро, 1970. 379 с.
17. Костомаров М. Слов'янська міфологія. Вибрані праці з фольклористики та літературознавства. Київ: Либідь, 1994. 384 с.
18. Кость С. Історія української журналістики (західноукраїнська преса першої половини ХХ ст.: структура, проблематика. Книга перша). Львів, 2010. 264 с.
19. Куліш П. Твори: у 2 т. Т. 2. Київ: Дніпро, 1989. 586 с.
20. Матеріали з історії національної журналістики Східної України початку ХХ сторіччя / уклад. Н. М. Сидоренко. Київ: Дослідницький центр української преси, 2001. 448 с.
21. Михайлин І. Л. Історія української журналістики ХІХ століття. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 720 с.
22. Мукомела О. На зламі віків: українська журналістика на початку ХХ ст. Київ: Грамота, 2010. 240 с.
23. Націоналізм : антологія. 2-ге вид. / Наук. т-во ім. В'ячеслава Липинського; упоряд. О. Проценко, В. Лісовий; літ. ред. Л. Білик. Київ: Смолоскип, 2000. 858 с.
24. Нечуй-Левицький І. Українство на літературних позвах з Московщиною: культурологічні трактати. Львів: Каменярь, 1998. 256 с.
25. Петлюра С. В. Статті / упоряд. та авт. передм. О. Климчук. Київ: Дніпро, 1993. 341 с.
26. Петлюра С. Народе українській: вибрані статті, листи, документи. Харків: Лівий берег, 1992. 149 с.
27. Преса боротьби й ідеї (західноукраїнська публіцистика першої половини ХХ ст.: зб. текстів / уклад. і авт. вступ. статті та коментарів С. Кость. Львів, 1994. 526 с.
28. Публіцистика незалежної України: хрестоматія / упоряд. О. К. Глушко, В. О. Карпенко. Київ: Університет «Україна», 2009. 508 с.

29. Сверстюк Є. Блудні сини України. Київ: Товариство «Знання» України, 1993. 256 с.
30. Українська преса в Україні та світі XIX – XX ст.: іст.-бібліограф. дослідження / уклад.: М. В. Галушко, М. М. Романюк (керівник проекту), Л. В. Сніцарчук. Львів, 2008 – 2014. Т. 1–4.
31. Хвильовий М. Твори: в 2 т. Т. 2. Повість. Оповідання. Незакінчені твори. Нариси. Памфлети. Листи. Київ : Дніпро, 1990. 925 с.
32. Чорновіл В. Твори: У 10-ти т. / упоряд. Валентина Чорновіл. Передм. Л. Танюк. Київ: Смолоскип, 2003.
33. Шаповал Ю. Г. Національна журналістика: наукові праці. В 2-х т. Львів: Б/В, 2006. Т. 1. 688 с.; Т. 2. 488 с.

Навчальне видання

Методичні рекомендації
до самостійної роботи з курсу
«ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ»
для здобувачів вищої освіти спеціальності 061 «Журналістика»
Електронне видання

У к л а д а ч:

О. Л. Кравченко

Видавництво
Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля

Адреса видавництва: 93400, м. Сєвєродонецьк, Луганська обл.,
пр. Центральний, 59-а, головний корпус.

Телефон: 8(06452) 4-03-42

e-mail vidavnictvoSNU.ua@gmail.com